

Wiemy więcej o reliktowych gatunkach Puszczy

Podlaski Oddział Pracowni zakończył projekt „Partnerstwo w ochronie reliktowych gatunków Puszczy Białowieskiej narzędziem wdrażania Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej”.

Puszcza Białowieska stanowi najważniejszą lub jedyną krajową ostoję dla wielu zagrożonych wyginięciem gatunków chronionych dyrektywami UE, zwłaszcza bezkręgowców i ptaków związanych ze starymi, obumierającymi, drzewami. Tylko ok. 30% obszaru polskiej części Puszczy chronione jest w formie parku narodowego i rezerwatów przyrody. Reszta kompleksu nadal poddana jest intensywnej eksploatacji gospodarczej.

Dotychczasowe prace badawcze, mające na celu poznanie bioróżnorodności obiektu, ograniczały się głównie do najatrakcyjniejszego obszaru – parku narodowego. Tymczasem wiele stanowisk rzadkich, związanych z lasem naturalnym gatunków, określanych jako reliktowe, znajduje się poza parkiem narodowym, a wiedza o ich rozmieszczeniu była dotychczas znikoma. Przeprowadzona w 2007 r. na zlecenie Lasów Państwowych wielkoobszarowa inwentaryzacja ograniczyła się jedynie do zgromadzenia dotychczas dostępnych danych, bez przeprowadzenia prac terenowych. Około 70% powierzchni Puszczy nie zostało dotąd zbadane pod kątem występowania chrząszczy saproksylicznych. Nie dokonano też rozpoznania przynajmniej 70% potencjalnych miejsc występowania motyli chronionych Dyrektywą. Również dotychczasowe dane dotyczące dzięcioła białogrzbietego i trójpalczastego pochodziły z nasłuchów obejmujących tylko niewielką część obszaru. Kompleksowa inwentaryzacja tych gatunków była wykonana w latach 1984–1994 przez Eugeniusza Pugacewicza. Brak jest więc aktualnych danych o liczebności i rozmieszczeniu tych ptaków, tymczasem Puszcza stanowi najważniejszą krajową ostoję dzięcioła trójpalczastego i jedną z najważniejszych ostoi dzięcioła białogrzbietego. Prowadzenie gospodarki leśnej w miejscach występowania najcenniejszych gatunków związanych z lasem naturalnym, jest rażąco sprzeczne z ich zaleceniami ochronnymi i przyczynia się do pogarszania stanu lub niszczenia ich siedlisk. Koliduje to ze zobowiązaniami wynikającymi z artykułu 3 Dyrektywy Ptasiej i artykułu 6(2), zakazujących pogarszania stanu siedlisk gatunków, dla których zostały wyznaczone obszary Natura 2000.

Brak danych dotyczących najcenniejszych gatunków stanowił bardzo niebezpieczną sytuację w kontekście przygotowywanego w bieżącym roku planu zadań ochronnych Natura 2000. Plan ten będzie obowiązywał przez okres 10 lat i na jego podstawie będą chronione najcenniejsze siedliska i gatunki. Ze względu na deficyt środków, organy odpowiedzialne za przygotowanie planu zadań ochronnych nie zaplanowały żadnych inwentaryzacji. Tak ważny dokument przygotowany w oparciu o niekompletne dane dotyczące rozmieszczenia kluczowych gatunków, nie odpowiadałby rzeczywistym potrzebom ochronnym i nie spełniałby kryteriów z art. 6 (1) dyrektywy siedliskowej. Powyższe powody skłoniły nas do realizacji projektu „Partnerstwo w ochronie reliktowych gatunków Puszczy Białowieskiej narzędziem wdrażania Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej”.

Pomimo obowiązku wspierania i prowadzenia badań, monitoringu i nadzorowania stanu ochrony siedlisk naturalnych i gatunków, które narzuca państwu członkowskiemu UE Dyrektywa Siedliskowa (artykuł 11 i 18), nadleśnictwa Puszczy utrudniały na wszelkie, możliwe sposoby realizację projektu. Przez kilka pierwszych miesięcy nie mogliśmy uzyskać od nadleśnictw zgody na poruszanie się autami po drogach leśnych, pomimo iż w tym czasie Puszcza była rozjeżdżana przez ciężki sprzęt do wycięcia lasu. Nadleśnictwo Hajnówka zakazywało nam pracy w weekendy i po godzinie 16. Również to samo nadleśnictwo zaskarżyło pozwolenie na inwentaryzację chrząszczy. Nie zabrakło incydentów zastraszania osób realizujących projekt przez pracowników Zakładu Usług Leśnych, zatrudnianych przez Nadleśnictwa. 19 sierpnia zniszczono mój samochód.

Pomimo wspomnianych trudności, udało nam się zrealizować działania zaplanowane w projekcie. Zespół pod nadzorem prof. Wiesława Walankiewicza wykonał inwentaryzację dzięcioła trójpalczastego i białostrzębię. Kilkaset nowych stanowisk chrząszczy chronionych dyrektywą Siedliskową zostało ujawnionych przez zespół, którym kierował prof. Jerzy Marian Gutowski. Szereg nowych stanowisk motyli stwierdził dr Bogdan Jaroszewicz ze współpracownikami. Przeprowadzone analizy wykazały, że wskutek pozyskania drewna, przez ostatnie 19 lat drastycznie spadła liczebność dzięcioła białostrzębię. Okazało się również, że w wyniku gospodarki leśnej zniszczeniu uległo wiele siedlisk chrząszczy chronionych dyrektywą siedliskową. W związku z tym dla poszczególnych gatunków przygotowano zalecenia ochronne. Na przełomie kwietnia i maja miało miejsce niezwykle inspirujące spotkanie z partnerami projektu – norweską organizacją SABIMA. W pracach terenowych wzięło udział wielu wolontariuszy, dla których projekt stanowił okazję do rozwijania pod okiem specjalistów umiejętności z zakresu badania bioróżnorodności.

Mamy nadzieję, iż zgromadzone informacje o rozmieszczeniu najcenniejszych gatunków przyczynią się do należytej ich ochrony, a zwłaszcza do przygotowania rzetelnego planu zadań ochronnych Natura 2000 dla obszaru Puszczy Białowieskiej.

W kolejnych numerach „Dzikiego Życia” będziemy przedstawiali wyniki inwentaryzacji poszczególnych gatunków.

Adam Bohdan

Korzystając z okazji składamy serdeczne podziękowania wolontariuszom, którzy pomogli nam w pracach, zwłaszcza: Krzysztofowi Pietraszowi, Piotrowi Świętochowskiemu, Michałowi Kornilukowi, Romkowi Sołowianiukowi, Krzysztofowi Gaszewskiemu, Tomaszowi Tumielowi, Marcinowi Miruciowi, Marcinowi Damińskiemu, Ewie Ziemer, Barbarze Ziemer, Aleksandrze Skowron, Katarzynie Michalskiej, Pawłowi Walkiewiczowi, Łukaszowi Grabowskiemu, Tamarze Świtalskiej, Ewie Zwierzyńskiej.

Projekt zrealizowano dzięki wsparciu udzielonemu przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego, a także budżetu Rzeczypospolitej Polskiej w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych.